

KS. KRZYSZTOF GRACZYK

PRAWNO-SPOŁECZNA FUNKCJA PROBOSZCZA W ŚWIETLE PRZEPISÓW PRAWA KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Kapłana, który stoi na czele parafii, początkowo nazywano różnie: *presbyter parochianus*, *parochitanus*, *parochialis*, *parochiensis*, *dioecesanus*. Od IX wieku rządcę parafii nazywano plebanem (*plebanus*), duszpasterzem (*pastor*), rektorem kościoła (*rector ecclesiae*); nazwy te wywodzą się z funkcji, które on pełni. Termin łaciński *parochus* na oznaczenie kapłana kierującego parafią przyjął się powszechnie dopiero po Soborze Trydenckim. W świecie rzymskim oznaczał on pierwotnie urzędnika, który sprawował opiekę nad gościnną przybyszów, dostawcę lub gospodarza. Polski termin „proboszcz” jest spokrewniony ze słowami łacińskimi *praepositus* oraz *propositus*, a także czeskim *probošt* oraz niemieckim *Propst*, oznaczającymi przełożonego, rządcę.

Podstawą władzy i funkcji proboszcza w parafii nie jest wybór, lecz misja. Parafia nie jest bowiem samodzielną społecznością, lecz częścią Kościoła i dlatego władza proboszcza i jego posłannictwo zostały mu powierzone przez Kościół, a ściślej mówiąc – przez biskupa diecezjalnego. Cała posługa proboszcza jest działaniem w służbie Kościoła i powinna być wypełniana w ścisłej łączności z biskupem diecezjalnym.

1. Wymagania ogólne prawnej funkcji proboszcza

Kodeks prawa kanonicznego stwierdza: „Proboszcz jest własnym pasterzem zleconej sobie parafii, podejmującym pasterską troskę o powierzoną mu wspólnotę pod władzą biskupa diecezjalnego. Powołany jest do uczestnictwa w posłudze Chrystusa, ażeby dla tejże wspólnoty wykonywał zadania nauczania, uświęcania i kierowania, przy współpracy także z innymi prezbiterami i diakonami oraz udzielającymi pomocy wiernymi świeckimi, zgodnie z normami prawa”¹.

Proboszcz jest własnym pasterzem w tym sensie, iż uprawnienia i obowiązki, jakie przyjmuje, otrzymuje z mocy powierzonego mu urzędu.

Władza, jaka przysługuje proboszczowi, jest zwyczajna i w swoim zakresie własna, czyli wykonuje on ją w imieniu własnym, tzn. że proboszcz nie jest wikariuszem biskupa².

Wykonywanie swego zadania względem przydzielonej mu wspólnoty wiernych proboszcz spełnia pod władzą biskupa w sensie eklezjologicznym i prawnym. W sensie eklezjologicznym proboszcz partycypuje w urzędowym kapłaństwie Chrystusa, pod przewodnictwem biskupa diecezjalnego, w realizacji Jego potrójnego zadania we wspólnocie Kościoła partykularnego³. Natomiast w sensie prawnym proboszcz otrzymuje urząd pasterza parafii od biskupa w formie nominacji. Poprzez nominację biskup diecezjalny powierza prezbiterowi parafię jako część diecezji, której nadal pozostaje głównym pasterzem. Nikt nie może być proboszczem bez nominacji biskupa diecezjalnego⁴.

Biskup diecezjalny mianuje proboszcza i wprowadza go w urząd i parafię w sposób przyjęty zwyczajowo w danej diecezji. Minimalną formą wprowadzenia, wymaganą prawem kanonicznym, jest publiczne przedstawienie parafianom nominacji z wyznaczeniem daty jej obowiązywania. Jeżeli po wyznaczonym terminie, bez ważnej przyczyny, parafia nie zostanie objęta przez nominata, wówczas jego urząd biskup musi uznać za wakujący. Jeżeli stolica biskupia wakuje lub ma przeszkodę w działaniu dłużej niż rok, zarządzający diecezją lub jej administrator przejmuje prawo biskupa do mianowania proboszczów.

Proboszcz swoje zadania spełnia we współpracy z innymi prezbiterami, diakonami i wiernymi świeckimi⁵. Taki wymóg współpracy wynika przede wszystkim z fizycznej niemożliwości dotarcia przez niego do wszystkich parafian⁶, ale także z potrzeby uznania przez proboszcza uprawnień innych osób w realizacji misji Kościoła⁷. Współpraca proboszcza z innymi prezbiterami obejmuje tych, którzy zamieszkują bezpośrednio na terenie jego parafii i współpracują z nim, jak również tych, którzy pracują w innych parafiach lub na szczeblu ponadparafianym. Wymóg współpracy proboszcza z wiernymi świeckimi wynika z ich udziału w kapłaństwie wspólnym w realizacji misji Kościoła w świecie. Współpraca proboszcza obejmuje także członków instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego, chociaż kan. 519 wyraźnie o tym nie wspomina⁸.

W wypełnianiu swoich zadań proboszcz ma działać zgodnie z przepisami ustanowionymi przez prawo, czyli z poszanowaniem zasady legalności. Proboszcz nie może więc postępować tylko zgodnie ze swym swobodnym uznaniem, ale ma stosować normy prawa powszechnego i prawa partykularnego. Wymóg ten oznacza także konieczność poszanowania przez niego

uprawnień wszystkich wiernych chrześcijan oraz wiernych świeckich⁹, którzy mają najpierw domagać się od swego proboszcza posługi duszpasterskiej w celu osiągnięcia dóbr duchowych¹⁰.

2. Kwalifikacje prawne na urząd proboszcza

Zgodnie z wytycznymi Soboru Watykańskiego II postanowiono, że proboszczem może zostać osoba mająca święcenia kapłańskie. Jest to wymagane do ważności aktu nominacji¹¹. Ponadto kandydat na stanowisko proboszcza powinien odznaczać się „zdrową nauką i dobrymi obyczajami, gorliwością pasterską oraz innymi cnotami, jak również przymiotami, wymaganymi, czy to prawem powszechnym, czy partykularnym, do kierowania parafią”, nadto prawo partykularne może określić bliżej przymioty, jakie powinien posiadać kandydat na konkretną parafię¹². Natomiast kan. 521 § 3 wyraźnie stanowi, aby biskup zdobył pewność co do posiadania przez kandydata na proboszcza przymiotów wymienionych w paragrafie 2. W tym celu biskup może się posłużyć odpowiednimi środkami. Takim środkiem jest egzamin. Biskup może również zarządzić konkurs, gdy o ten sam wakujący urząd proboszcza ubiega się wielu kandydatów. Spośród kilku kandydatów biskup powinien wybrać tego, który jest najbardziej zdatny na konkretny urząd proboszcza¹³.

Ponieważ urząd proboszcza z natury swej ma cechę stałości, powinien on być mianowany na czas nieokreślony¹⁴. Nie oznacza to jednak stałości bezwzględnej ani nieusuwalności, gdyż została ona zniesiona na mocy motu proprio Pawła VI *Ecclesiae Sanctae* (I, 20 §1–2), pod wpływem postulatów Soboru Watykańskiego II¹⁵. Stałość ta ma jednak z punktu widzenia społeczno-duszpasterskiego doniosłe znaczenie, gdyż odpowiada wspólnotowemu charakterowi Kościoła, także w jego wymiarze partykularnym. Motywację tę należy rozumieć w ten sposób, iż stabilizacja proboszcza na urzędzie sprzyja temu, aby proboszcz mógł poznać ludzi i sytuację, w których ma działać, a także opracować własny plan duszpasterski i skutecznie go realizować¹⁶. Stabilność proboszcza oznacza, że nie wolno biskupowi bez dostatecznej przyczyny usuwać lub przenosić proboszcza. W postępowaniu zmierzającym do przeniesienia lub usunięcia proboszcza należy zachować przepisy proceduralne określone przez prawodawcę¹⁷.

Jako pasterz i rządcą parafii proboszcz ma trojakiemu rodzaju władzę: 1) jurysdykcję zewnętrzną sakramentalną i pozasakramentalną; 2) władzę ojcowską (*potestas domestica*) czuwania nad wiernymi i pouczenia ich (napominania); 3) władzę administrowania parafią, prowadzenia dzieł miłosierdzia, nadzoru nad stowarzyszeniami i bractwami religijnymi.

Pierwszy rodzaj władzy wyraża się w wyłącznym prawie proboszcza do kierowania kultem liturgicznym, a nawet do wyłącznego wykonywania pewnych aktów kultu i udzielania niektórych sakramentów. Funkcje specjalnie powierzone proboszczowi to: udzielanie chrztu, udzielanie sakramentu bierzmowania osobom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci, udzielanie Wiatyku i namaszczenia chorych, asystowanie przy zawieraniu małżeństw i błogosławienie małżeństw, odprawianie pogrzebów, święcenie wody chrzcielnej w okresie wielkanocnym, prowadzenie procesji poza kościołem oraz dokonywanie uroczystych poświęceń poza kościołem, bardziej uroczyste sprawowanie Eucharystii w niedziele i święta¹⁸.

Ponadto proboszcz jest zobowiązany troszczyć się, by w parafii głoszone było nieskażone słowo Boże. Ma zabiegać o to, by wierni byli właściwie o prawdach wiary pouczeni, zwłaszcza przez głoszenie homilii w niedzielę i święta nakazane oraz przez nauczanie katechetyczne¹⁹. Troszczy się o sprawowanie Eucharystii, o to, by wierni wzmacniali się przez pobożne uczestniczenie w sakramentach, a zwłaszcza często przystępowali do Komunii Świętej oraz sakramentu pokuty i pojednania. Stara się także o rozwój życia modlitewnego w rodzinach oraz świadome i czynne uczestniczenie wiernych w liturgii. On też kieruje liturgią w parafii i czuwa nad tym, by nie wkradły się do niej nadużycia²⁰. Prawo kanoniczne domaga się ponadto stałej duchowej więzi z parafianami, wyrażającej się w obowiązku modlitwy za nich (msza za parafian), w łączności kultowej, a zwłaszcza w stałym dawaniu słowem i czynem świadectwa Chrystusowi²¹.

Wypełniając funkcję pasterza, proboszcz powinien starać się o poznanie wiernych powierzonych jego pieczy. Ponadto powinien umacniać ich w wierze, wspierać wielkodusznie chorych, umierających, a także biednych, samotnych, wygnańców i wszystkich przeżywających trudności. Ma obowiązek wspierać w trudnym dziele wychowawczym wszystkich rodziców²².

Proboszcz jest zobowiązany popierać udział wiernych w misji Kościoła, wspomagając ich udział w stowarzyszeniach o celach religijnych. Powinien troszczyć się, by wierni angażowali się w życie wspólnoty parafialnej, czuli się członkami diecezji i Kościoła powszechnego²³.

Aby jednak mógł wszystkie zadania spełnić jak najlepiej, ma on obowiązek rezydencji w parafii²⁴. Do niego należy prowadzenie ksiąg parafialnych – rejestrów osób ochrzczonych, zawartych małżeństw, zgonów, a także sporządzanie innych ważnych dokumentów, zgodnie z przepisami władzy kościelnej²⁵.

3. Proboszcz reprezentantem władzy kościelnej

W myśl przepisów prawnych proboszcz w parafii jest reprezentantem władzy kościelnej, wiąże parafię, która jest podstawową częścią Kościoła partykularnego, z Kościołem powszechnym. To zadanie i ten obowiązek wynika z faktu, iż jest on przecież wyznaczany i posłany do parafii przez biskupa diecezjalnego, który pozostaje jego zwierzchnikiem. Proboszcz działa z woli biskupa i w jego imieniu podejmuje wszystkie zadania kapłańskie. Więż z biskupem wyraża w modlitwach za niego, szczególnie w czasie każdej mszy, przez odczytywanie jego listów duszpasterskich skierowanych do ogółu wiernych, kierowanie parafian do urzędu biskupiego, np. w kwestii dyspensy, czy zapraszanie ordynariusza na kanoniczne wizytacje. Wszystko to sprawia, że wierni widzą w proboszczu najbliższego współpracownika biskupa i sami w osobie proboszcza czują się związani z biskupem i diecezją²⁶.

Takie pojmowanie funkcji proboszcza przez wiernych może rodzić pewne trudności dla samego proboszcza, który może zostać potraktowany przez niektórych parafian jako ktoś narzucony wspólnocie parafialnej z zewnątrz. W tym może niekiedy utwierdzać niektórych parafian nieumiejętne wejście proboszcza do wspólnoty parafialnej. Niekiedy sami parafianie, z różnych powodów, próbują typować odpowiedniego, ich zdaniem, kandydata na swego proboszcza. Trzeba w tym miejscu podkreślić, iż zarówno od parafian, jak i od samego proboszcza wymaga się takiego zachowania, by biskup mógł swobodnie i bez jakichkolwiek oznak przymusu mianować proboszcza w danej parafii²⁷.

4. Zadania proboszcza w zakresie uświęcania wiernych

Proboszcz jest przede wszystkim kapłanem-ofiarnikiem, składającym w imieniu parafian, przy ich współudziale i w ich intencji, ofiarę Mszy Świętej. Dzieląc się z kapłanami swoim wiecznym kapłaństwem, Chrystus czyni ich ministrami, czyli sługami Eucharystii. Oddaje w ich ręce swoje Ciało i swoją Krew w znakach sakramentalnych, aby przez ich posługiwanie, przez ich ministerium, Jego ciało było ofiarowane za życie świata (J 6, 51).

Proboszcz szczególnie ma troszczyć się o to, aby Eucharystia stała się centrum parafialnego zgromadzenia wiernych²⁸. Oznacza to obowiązek starania się, aby uczestniczenie w Ofierze eucharystycznej było najważniejszym aktem kultu całej wspólnoty parafialnej i poszczególnych wiernych²⁹. Katolik wierzący, pragnący żyć w stałej łączności z Chrystusem, postrzega Eucharystię jako sakrament prowadzący do głębokiego zjednoczenia. Dlatego wierni są skłonni widzieć proboszcza we wszystkich sytuacjach

życia w perspektywie ołtarza. Z tej perspektywy oceniają oni rolę kapłana. Niestety, ludzie o słabej wierze i niewierzący gubią ten wymiar kapłańskiej posługi i są skłonni oceniać proboszcza z perspektywy ambony lub działalności społecznej. W parafiach religijnie pogłębionych wzrasta rola kapłana-ofiarnika, ale także wzrasta wymaganie wiernych w stosunku do niego, jeżeli chodzi o jego duchowość³⁰.

Proboszcz jest zobowiązany, aby sposobem sprawowania liturgii zachęcał wiernych do świadomego i aktywnego uczestnictwa w sakramentach³¹, a w szczególności do przystępowania do sakramentów Eucharystii i pokuty. Między tymi dwoma sakramentami istnieje ścisły związek. Bez stałego nawrócenia samo uczestniczenie w Eucharystii byłoby pozbawione skuteczności zbawczej³². Do istotnych zadań proboszcza należy prowadzenie wiernych do źródła łaski i świętości tego sakramentu. Kapłani z własnego doświadczenia mogą powiedzieć, że im pilniej oni sami korzystają z sakramentu pokuty, przystępując doń często i z właściwym przygotowaniem, tym lepiej wypełniają posługę spowiedników. W dużej mierze natomiast posługa ta traci swą skuteczność, jeśli sami kapłani z niej należycie nie korzystają. Taka jest wewnętrzna logika tego wielkiego sakramentu³³. Szacunek wiernych wobec kapłanów, miłość i przywiązanie do nich wiążą się przede wszystkim z ich władzą odpuszczania grzechów. Jest to niewątpliwie najtrudniejsza i najbardziej delikatna, męcząca i wyczerpująca, ale też najpiękniejsza i przynosząca radość posługa kapłańska.

Proboszcz jest także przywódcą i organizatorem kultu religijnego w parafii. Jest on odpowiedzialny przede wszystkim za kult publiczny. To on określa, jak ten kult powinien się odbywać co do czasu, treści i formy. On też ma temu kultowi przewodniczyć. Proboszcz, jako reprezentant władzy kościelnej w parafii, decyduje o tym, jak mają wyglądać podstawowe akty kultu³⁴.

Inaczej wyglądają sprawy związane z kultem prywatnym, tj. w rodzinie, czy w grupach nieformalnych. Choć proboszcz ich nie inicjuje bezpośrednio ani im nie przewodniczy, to jednak jako nauczyciel wiary i moderator obyczajów powinien czuwać nad ich poprawnością, aby ta modlitwa przynosiła owoce duchowe³⁵.

5. Zadania proboszcza w zakresie nauczania wiernych

Proboszcz jest nauczycielem wiary. Nie występuje on na mocy własnego autorytetu, lecz na mocy zwierzchności biskupa diecezjalnego, a pośrednio całego Kościoła. Nie głosi własnej nauki, ale naukę Kościoła. Ustawodawca określa zasady dotyczące obowiązków proboszcza w zakresie nauczania,

wyróżniając następujące elementy: przedmiot nauczania słowa Bożego, środki i sposoby oraz podmioty nauczania³⁶.

Zasada ogólna głosi, iż obowiązkiem proboszcza jest „zatroszczyć się o to, aby przebywającym w parafii w sposób pełny było głoszone słowo Boże”³⁷. Kapłan starający się o właściwą formację ludzi wierzących powinien być „żywym obrazem” Jezusa Chrystusa. Powinien starać się odtworzyć w sobie ludzką doskonałość objawioną w Chrystusie, być człowiekiem głębokiej wiary. Tylko pod tym warunkiem zdoła skutecznie wypełniać kapłańską posługę wobec wiernych. Dlatego też, głoszone słowo Boże powinno być przekazywane według prawd zawartych w objawieniu Bożym, przekazywanych przez magisterium Kościoła zarówno w nauczaniu uroczystym, jak i zwyczajnym i powszechnym, dotyczących wiary i obyczajów³⁸.

Słowo Boże głoszone przez proboszcza powinno być głoszone integralnie, tzn. nauczanie to powinno obejmować wszystkie prawdy co do treści i być podane w sposób nieskażony, czyli przedstawiać w całości i wiernie tajemnicę Kościoła³⁹. Pociąga to za sobą konieczność uniknięcia w nauczaniu proboszcza dwóch niebezpieczeństw: przemilczania niektórych części doktryny Kościoła oraz podawania błędnych jej interpretacji⁴⁰.

Nauczanie proboszcza ma obejmować wszystkich przebywających w parafii, tj. zarówno ludzi mających zamieszkanie stałe lub tymczasowe, jak i aktualnie przebywających w parafii. Nauczanie to ma być nacechowane duchem misyjnym⁴¹, tj. powinno być skierowane nie tylko do wiernych pozostających w pełnej więzi z Kościołem, ale także i do tych, którzy zaprzestali praktyk religijnych⁴² albo nie wyznają prawdziwej wiary⁴³. Gdy ludzie zwracają się do kapłana z prośbą o radę lub gdy powierzają mu swoje problemy, oczekują od niego czegoś więcej niż tylko odpowiedzi dyktowanej rozsądkiem, po prostu oczekują słów wiary. Jeżeli nie znajdują w nim postawy wiary, doznają zawodu. Natomiast gdy rozpoznają w nim świadka wiary, czują się umocnieni w swoich przekonaniach. Dlatego każdy kapłan, nie tylko proboszcz, powinien pełnić we wspólnocie parafialnej rolę animatora wiary i w swojej pracy powinien uwzględniać współczesny świat i stracić się przez swe nauczanie dotrzeć do wszystkich swoich wiernych⁴⁴.

Istotną funkcją prezbiterów jest głoszenie słowa Bożego, ponieważ podstawą osobistego i wspólnotowego życia chrześcijańskiego jest wiara, którą rodzi słowo Boże i która się tym słowem karmi. Życiodajnej więzi z Jezusem nie można bowiem zbudować na irracjonalnych porywach. Należy natomiast przyjąć słowo Boże nie jako ludzkie, ale jako słowo Boga, który działa w wierzących (por. 1 Tes 2, 13). Dlatego posługa słowa jest

najważniejszą powinnością, najbardziej nagłym obowiązkiem, tym, co nadaje całej kapłańskiej działalności osobliwą cechę⁴⁵.

Jedną z form przekazu słowa Bożego jest katecheza, która w działalności każdej parafii powinna zajmować istotne miejsce. Kapłan ma obowiązek dokładać wszelkich starań w tym kierunku, by katecheza była pierwszorzędą częścią wychowania chrześcijańskiego wiernych. Specyficzną cechą katechezy powinno być doprowadzenie człowieka nie tylko do spotkania z Jezusem Chrystusem, ale do zjednoczenia, a nawet do głębokiej z Nim zażyłości. W tej szczególnej posłudze kapłan nie może sprzeniewierzać się swej misji, wysuwać na plan pierwszy swojej własnej osoby jako mówcy czy prywatnego uczonego. Inna jest bowiem rola społeczna mówcy, a inna kaznodziei wychowującego. Mówcy chodzi o osiągnięcie określonych, nieraz jednorazowych efektów, a kaznodziei o formowanie umysłów, postaw i sposobów postępowania⁴⁶. Szczególną troską proboszcz ma otaczać katolickie wychowanie dzieci i młodzieży⁴⁷.

6. Proboszcz wychowawcą parafian

Proboszcz, aby dobrze wypełnić urząd pasterza, powinien starać się poznać wiernych powierzonych jego trosce: odwiedzać rodziny, uczestniczyć w troskach wiernych, zwłaszcza w niepokojach i smutku, oraz umacniać ich w Panu⁴⁸. Zachęcać parafian do trwania w Chrystusie, co wymaga wierności własnemu sumieniu, mającemu zasadnicze znaczenie w życiu ludzkim. Jest ono wewnętrznym przewodnikiem, a także sędzią naszych czynów. Ono właśnie stanowi o naszym człowieczeństwie. Dlatego Ojciec Święty tak często wypowiada się o potrzebie kształtowania sumień i roli, jaką w tym względzie kapłan powinien spełniać⁴⁹.

Miejszem formacji sumienia jest Kościół, któremu zostało powierzone prawo Boże objawione przez Chrystusa, stanowiące normę dla ludzkiego sumienia. Sumienie bowiem w swej istocie jest rzeczywistością religijną, dlatego powinno być formowane w Kościele⁵⁰.

Proboszcz ma wiele sposobności do poznania swoich parafian. Każdy jego kontakt duszpasterski z wiernymi, np. w kościele, kancelarii parafialnej, w szkole, pozwala w jakimś stopniu ich poznać. Ta znajomość nie może być tylko teoretyczna, lecz powinna mobilizować do odpowiednich akcji duszpasterskich, zmierzających do wypełnienia funkcji wychowawczej⁵¹. Dlatego też proboszcz zobowiązany jest stać na straży moralności i wychowywać swych parafian. Jest on nie tylko nauczycielem, ale przede wszystkim wychowawcą wszystkich parafian. Postawienie granicy pomiędzy oddziaływaniem osobistym a urzędowym jest w tej subtelnej dziedzinie

niemożliwe. Ponieważ występuje urzędowo, z ramienia Kościoła, dlatego może autorytatywnie rozstrzygać wątpliwości sumienia i udzielać stosownych napomnień. Gdy wierni zwracają się do niego o poradę, nie czynią tego tylko ze względu na jego osobiste walory, ale przede wszystkim ze względu na zaufanie, jakim obdarzył go Kościół. Nie oznacza to, że charyzmat osobisty nie odgrywa w tym względzie istotnej roli. Niektórzy proboszczowie stają się „ojcami parafii” nominalnie i oficjalnie, inni natomiast na podstawie faktycznego autorytetu osobistego. Obecnie najbardziej poszukuje się u kapłanów autorytetu moralnego⁵².

Nie należy jednak zapominać, że proboszcz jako nauczyciel i wychowawca ma w swoim ręku środki, którymi dysponuje na podstawie sprawowanego urzędu. Jest on więc szafarzem, gdyż rozdaje łaski wysłużone i przekazane Kościołowi przez Chrystusa. Trzeba podkreślić, iż proboszcz przychodzi do parafii nie tyle jako administrator dóbr materialnych, ale przede wszystkim duchowych, którymi rozporządza niejako z wnętrza skarbcza Kościoła. W rozdzielaniu tych nadrzędnych dóbr jest odpowiedzialny przed Chrystusem i całą wspólnotą eklezjalną⁵³.

* * *

W powyższym artykule przedstawiono funkcje i zadania proboszcza w kontekście podstawowych powinności każdego kapłana, wynikających bezpośrednio z jego duszpasterskiego posłannictwa. To one przede wszystkim wyznaczają jego rolę prawną i społeczną. Czynności podejmowane przez proboszcza i wykonywane zawsze w imieniu Kościoła powszechnego, powinny sprostać oczekiwaniom parafian. Do tych zadań proboszcz musi być dobrze przygotowany, gdyż brak odpowiednich kwalifikacji może stanowić przeszkodę we właściwym wykonywaniu powierzonych mu zadań.

PRZYPISY

¹ KPK, kan. 519.

² Por. *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. 2/1, red. J. Krukowski, Poznań 2005, s. 417–418.

³ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, n. 28b; Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* (DB), AAS 58(1966), s. 673–696.

⁴ Por. KPK, kan. 532.

⁵ Por. KPK, kan. 519.

⁶ DB, n. 30a.

⁷ Por. KPK, kan. 208–223, 529.

⁸ Por. *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. 2/1, dz. cyt., s. 418.

⁹ Por. KPK, kan. 208–231.

- ¹⁰ Por. KPK, kan. 213.
- ¹¹ Por. „Communio”, 8(1976), s. 25.
- ¹² Tamże, KPK, kan. 521 § 2.
- ¹³ Por. KPK, kan. 534.
- ¹⁴ KPK, kan. 522.
- ¹⁵ Zob. DB, n. 31,3.
- ¹⁶ Zob. F. Coccopalmerio, *De paroecia*, Roma 1991, s. 127.
- ¹⁷ Zob. KPK, kan. 1740–1752.
- ¹⁸ KPK, kan. 530.
- ¹⁹ KPK, kan. 528.
- ²⁰ Tamże.
- ²¹ J. Majka, *Socjologia parafii*, Lublin 1971, s. 175.
- ²² KPK, kan. 529.
- ²³ Tamże.
- ²⁴ KPK, kan. 533.
- ²⁵ KPK, kan. 535.
- ²⁶ Zob. F. Coccopalmerio, *De paroecia*, dz. cyt., s. 134–139.
- ²⁷ Zob. J.C. Perisset, *De officio parochi coetui presbyterorum in solidum concredito*, „Periodica”, 72(1983), s. 357–385.
- ²⁸ Por. Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*, n. 5.
- ²⁹ Zob. KPK, kan. 899, 912–913.
- ³⁰ T. Borutka, J. Orzeszyna, *Jan Paweł II o kapłaństwie i życiu braterskim we wspólnocie zakonnej*, Bielsko-Biała 1995, s. 79.
- ³¹ Por. KPK, kan. 835 § 4, 837 § 2, 898, 1174 § 2.
- ³² Zob. T. Borutka, J. Orzeszyna, *Jan Paweł II o kapłaństwie...*, dz. cyt., s. 75.
- ³³ Por. *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. 2/1, dz. cyt., s. 431.
- ³⁴ Tamże.
- ³⁵ Zob. T. Borutka, J. Orzeszyna, *Jan Paweł II o kapłaństwie...*, dz. cyt., s. 70.
- ³⁶ Zob. KPK, kan. 528.
- ³⁷ KPK, kan. 528 § 1.
- ³⁸ Por. KPK, kan. 749–751.
- ³⁹ Por. KPK, kan. 760.
- ⁴⁰ Zob. F. Coccopalmerio, *De paroecia*, dz. cyt., s. 67–68.
- ⁴¹ DB, n. 30a.
- ⁴² Zob. Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*, n. 52.
- ⁴³ Por. KPK, kan. 528 § 1.
- ⁴⁴ Zob. F. Coccopalmerio, *De paroecia*, dz. cyt., s. 98–101.
- ⁴⁵ Por. *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. 2/1, dz. cyt., s. 430.
- ⁴⁶ Por. KPK kan. 771 § 1, 773, 774 § 1–2, 776.
- ⁴⁷ Zob. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae*, n. 38.
- ⁴⁸ Por. *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. 2/1, dz. cyt., s. 432.
- ⁴⁹ Zob. J. Orzeszyna, *Kształtowanie sumienia podstawowym obowiązkiem człowieka*, „Sosnowieckie Studia Teologiczne”, 3(1997), s. 66–67.
- ⁵⁰ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*, n. 16.
- ⁵¹ Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 2, Olsztyn 1986, s. 269–270.
- ⁵² J. Majka, *Socjologia parafii*, dz. cyt., s. 179.
- ⁵³ Tamże, s. 181.